

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Дрозда Олексія Юрійовича на дисертаційне дослідження
Христинченка Євгенія Олександровича на тему «Корпоративна
добročесність персоналу Державної митної служби», подане до захисту у
разову спеціалізовану вчену раду Науково-дослідного інституту
публічного права на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08
«Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження Реформування митної системи України, що здійснюється в рамках виконання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, передбачає не лише організаційні перетворення, а й якісну зміну ціннісних орієнтирів персоналу. Впровадження стандартів добročесності, які відповідають вимогам Всесвітньої митної організації та найкращим практикам держав – членів ЄС, є обов'язковою умовою успішної євроінтеграції України. Без належного правового підґрунтя такі перетворення неможливі, що й актуалізує обрану тему дослідження.

Воєнний стан та пов'язані з ним виклики суттєво ускладнили роботу митних органів, водночас загостривши проблеми контролю за добročесністю персоналу. Збільшення обсягів гуманітарних вантажів, спрощені митні процедури, кадрові ротації – усе це створює нові вразливості й потребує адаптованих правових механізмів забезпечення корпоративної добročесності. Дослідження цих процесів у сучасних умовах має не лише теоретичне, а й пряме практичне значення для зміцнення інституційної спроможності митної служби.

Нарешті, корпоративна добročесність є не лише інструментом антикорупційної політики, а й ключовим чинником формування позитивного інституційного образу митної служби в очах суспільства та міжнародних партнерів. Довіра бізнесу й громадян до митних органів безпосередньо впливає на інвестиційний клімат та конкурентоспроможність України. Тому правові

засади формування й розвитку корпоративної доброчесності персоналу ДМС є предметом, що заслуговує на всебічне наукове вивчення.

У цьому контексті дослідження є своєчасним і науково обґрунтованим, оскільки спрямоване не лише на аналіз існуючих трансформацій, але й на формування концептуальних засад подальшого розвитку в досліджуваній сфері, що має вагомим теоретичне і практичне значення для вдосконалення національної правової системи.

Оцінюючи *науковий рівень дослідження*, слід констатувати, що подана робота характеризується високим ступенем теоретичної зрілості, концептуальної цілісності та методологічної виваженості. Автор демонструє здатність до самостійного наукового мислення, глибокого аналізу складних правових явищ та формування власної наукової позиції, що має системний і послідовний характер.

Дисертація вирізняється комплексністю підходу до досліджуваної проблематики, що виявляється у поєднанні класичних положень щодо розуміння поняття доброчесності та розуміння доброчесності через призму досліджуваної теми. Науковий рівень роботи підтверджується не лише глибиною теоретичних узагальнень, але й належним рівнем їх аргументації, логічною структурованістю викладу та внутрішньою узгодженістю всіх елементів дослідження.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами і темами є чітко дотриманим і належно обґрунтованим. Робота виконана у руслі стратегічних напрямів реформування Державної митної служби, визначених національними нормативно-правовими актами та програмними документами, а також міжнародними програмами. Вона відповідає пріоритетам розвитку юридичної науки, сформульованим у межах діяльності профільних наукових інституцій, а також органічно інтегрується у наукові дослідження, що здійснюються у Науково-дослідному інституті публічного права в межах відповідних наукових тем і напрямів.

Додатково слід відзначити належний рівень емпіричного підґрунтя дослідження, що істотно підсилює його наукову цінність та практичну значущість. Автором опрацьовано значний масив джерел, включаючи міжнародні аналітичні звіти, національну та зарубіжну судову практику, нормативно-правові акти. Така широка та різнопланова емпірична база забезпечує об'єктивність і достовірність сформульованих висновків, дозволяє уникнути декларативності. Вцілому це свідчить про високий рівень опрацювання фактичного матеріалу та здатність автора ефективно інтегрувати теоретичні положення з практикою правозастосування.

Наукова новизна результатів дослідження вирізняється ґрунтовністю, системністю та високим рівнем теоретичного узагальнення, що дає підстави розглядати її як вагомий внесок у розвиток сучасної адміністративно-правової науки.

Варта уваги позиція автора щодо характеристики сучасного етапу розвитку доброчесності, який автор характеризує через запровадження комплексних правових механізмів забезпечення доброчесності, зокрема встановленням комплексу вимог до керівництва Державної митної служби України, багатоетапного порядку призначення, зовнішньої незалежної оцінки ефективності діяльності, перевірки на доброчесність та моніторингу способу життя посадових осіб митних органів, що у сукупності дозволяє використовувати різноманітні форми впливу на поведінку персоналу Державної митної служби України з метою забезпечення доброчесного виконання своїх службових обов'язків та зміцнення авторитету митних органів.

Заслуговує на акцент позиція автора щодо окреслення мети формування корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України, яка на думку автора полягає у створенні та зміцненні вільної від корупції, заснованої на інституційній довірі корпоративної культури, підтриманні високої ефективності діяльності та забезпеченні митної і національної безпеки шляхом здійснення організаційних впливів на об'єднаних соціально-

службовими зв'язками посадових осіб і працівників Державної митної служби України.

Доречно відмітити розмежування автором функцій формування доброчесності персоналу Державної митної служби України, а саме визначення, що це системно організовані та нормативно закріплені напрями діяльності уповноважених суб'єктів публічної влади, спрямовані на створення безпечного та інтолерантного до корупції корпоративного середовища, в якому забезпечуються високий рівень ефективності здійснення державної митної справи та інституційної довіри.

Загалом наукова новизна дисертації має комплексний і багаторівневий характер, поєднуючи концептуальні теоретичні положення з прикладними розробками. Одержані результати не лише розширюють межі наукового знання у досліджуваній сфері, а й формують підґрунтя для подальшого розвитку правової доктрини формування та розвитку механізмів підвищення рівня доброчесності персоналу Державної митної служби України, високий інтелектуальний рівень виконаної роботи та її значущість для сучасної юридичної науки.

Рівень виконання поставленого наукового завдання слід оцінити як високий і таким, що повною мірою відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Автору вдалося досягти поставленої мети дослідження шляхом послідовного й логічно узгодженого вирішення визначених завдань, що охоплюють як теоретико-концептуальні, так і прикладні аспекти проблематики щодо правових засад та розвитку корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України.

Важливо підкреслити, що результати дослідження є не лише теоретично обґрунтованими, але й практично орієнтованими: автор пропонує конкретні механізми вдосконалення і підвищення рівня корпоративної доброчесності персоналу Державної митної служби України. Це дозволяє стверджувати, що поставлене наукове завдання не лише виконано, а й реалізовано на якісно

високому рівні з отриманням вагомих, самостійних і науково значущих результатів.

Методологія дослідження справляє позитивне враження своєю продуманістю, логічною структурованістю та відповідністю поставленій меті й завданням. Автором обґрунтовано використано комплекс підходів, які органічно поєднуються між собою та дозволяють розкрити досліджувану проблематику з різних наукових ракурсів. Такий підхід свідчить про високий рівень методологічної культури та вміння адекватно добирати інструментарій наукового пізнання залежно від характеру досліджуваного явища.

Позитивним є те, що методологія має багаторівневий характер і не зводиться до формального переліку методів, а дійсно використовується в процесі дослідження. Застосування філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів забезпечує глибину аналізу, всебічність розгляду проблеми та належний рівень обґрунтованості висновків. Водночас простежується чіткий зв'язок між обраними методами та отриманими результатами, що свідчить про їх не декларативний, а функціональний характер.

Окремо варто відзначити доцільність поєднання інституційного, технологічного, функціонального та нормативно-правового підходів, що дозволяє комплексно дослідити адаптацію адміністративного судочинства в умовах цифровізації як багатомірне правове явище. Така інтеграція підходів забезпечує не лише теоретичну глибину, а й практичну релевантність дослідження.

Загалом методологічний апарат дисертації є достатньо розвиненим, внутрішньо узгодженим та адекватним предмету дослідження, що забезпечило досягнення поставленої мети та отримання науково обґрунтованих результатів.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації у практиці. Теоретичне значення результатів дослідження полягає у суттєвому поглибленні наукових уявлень про формування та розвиток корпоративної

добročесності персоналу Державної митної служби України та формуванні цілісного концептуального підходу до розуміння адаптаційних процесів у правовій системі. Отримані результати розширюють понятійно-категоріальний апарат адміністративно-правової науки, уточнюють зміст базових категорій та створюють підґрунтя для подальших теоретичних досліджень у сфері електронного правосуддя, цифрового суспільства та використання сучасних підходів у досліджуваній темі.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її висновків і пропозицій у процесі вдосконалення чинного законодавства, зокрема у сфері формування вимог і механізмів щодо забезпечення корпоративної добročесності персоналу Державної митної служби України. Запропоновані автором рекомендації мають прикладний характер і можуть бути враховані при подальшому реформуванні Державної митної служби України, а також удосконаленні етичних стандартів поведінки персоналу.

Результати дослідження також можуть бути використані у правозастосовній діяльності, у навчальному процесі закладів вищої освіти, правотворчій діяльності. Крім того, вони становлять інтерес для науковців у процесі подальших міждисциплінарних досліджень на перетині права, інформаційних технологій та публічного управління.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації полягають у доцільності їх поетапного впровадження у нормотворчу та правозастосовну практику, зокрема шляхом врахування пропозицій автора при оновленні законодавства, розвитку корпоративної добročесності та формуванні державної політики у процесі реформування Державної митної служби України. Окремі положення роботи можуть бути використані як аналітична база для підготовки стратегічних документів, концепцій і дорожніх карт реформування Державної митної служби України відповідно до європейських стандартів.

Порушень *академічної добročесності* у дисертації не виявлено. Робота є самостійним, цілісним і завершеним науковим дослідженням, виконаним із

дотриманням вимог чинного законодавства України та загальноприйнятих стандартів академічної етики. Використані у дисертації джерела належним чином оформлені та коректно цитовані, з обов'язковим посиланням на першоджерела, що унеможлиблює некоректні запозичення чи привласнення чужих наукових ідей.

Текст дисертації не містить ознак плагіату, фабрикації чи фальсифікації даних. Загалом дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності та може бути позитивно оцінена з точки зору її оригінальності та наукової добросовісності.

Дисертаційна робота загалом вирізняється високим науковим рівнем та комплексним підходом до проблематики формування механізмів впровадження доброчесності у Державній митній службі України, однак потребує ***певних уточнень і доповнень***.

1. Повномасштабна війна в Україні вплинула на функціонування усіх державних органів, не залишилася осторонь і Державна митна служба України. Автору варто було приділити увагу тому, як саме війна вплинула на зміст, механізми забезпечення та ризики порушення доброчесності серед персоналу Державної митної служби України, а також працівників її структурних підрозділів.

2. В роботі при визначенні напрямів удосконалення та підвищення рівня доброчесності серед персоналу Державної митної служби України, поза увагою автора залишилися питання відповідальності персоналу Державної митної служби України, за порушення корпоративної доброчесності.

3. У підрозділі 2.3 автором належним чином приділена увага системі правових норм забезпечення корпоративної доброчесності, зокрема уповноважених підрозділів та механізмів внутрішнього контролю. Та все ж видається доречним розкрити специфіку організації структурних підрозділів з питань забезпечення доброчесності, чи має місце нестача фахових кадрів і як це впливає на роботу зокрема конкретного підрозділу і системи в цілому.

4. Пропозиції щодо вдосконалення законодавства потребують більш детального нормопроектного оформлення (с. 168–187). У підрозділі 3.2 дисертантом сформульовано низку пропозицій щодо внесення змін до Митного кодексу України, законів «Про державну службу», «Про центральні органи виконавчої влади», Кодексу і Правил етичної поведінки посадових осіб ДМС. Ці пропозиції загалом обґрунтовані й заслуговують на підтримку. Водночас більшість з них сформульована на рівні загальних орієнтирів, без конкретного проектного тексту змін. Зміни, які оформлені в додатки до дисертації варто було б направити у відповідний Комітет Верховної Ради, оскільки це суттєво підвищило б практичну цінність дослідження та дало б змогу законодавцю і суб'єктам правозастосування безпосередньо використати напрацювання дисертанта.

Висловлені зауваження, поради та пропозиції мають дискусійний характер і не применшують загальне позитивне враження від виконаної, на належному науковому рівні роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Христинченка Є.О. на тему «Корпоративна доброчесність персоналу державної митної служби України: правові засади формування та розвитку» виступає завершеною, комплексною, кваліфікаційною, науковою працею, яка містить важливі теоретичні висновки та практичні рекомендації. Вона відповідає усім вимогам, які пред'являються до такого виду робіт, має наукову цінність, відзначається високим рівнем новизни і практичної значущості.

Дисертація Христинченка Євгенія Олександровича на тему «Корпоративна доброчесність персоналу державної митної служби України: правові засади формування та розвитку» за її актуальністю, ступенем наукової новизни, науковою і практичною цінністю отриманих результатів відповідає спеціальності 081 Право, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення

разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, іншим нормативним вимогам, а її автор – Христинченко Є.О., за умови успішного публічного захисту, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» зі спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ,
заслужений діяч науки і техніки України,
доктор юридичних наук, професор

Олексій ДРОЗД